

MOE-landers in de wijk

Ervaringen en meningen van MOE-landers en wijkbewoners in drie Nederlandse gemeenten

Eindrapport

Een onderzoek in opdracht van het Ministerie van VROM/WWI

dr. P.B.M. van Teeffelen, drs. J. Zweers

Projectnummer: B3748

Zoetermeer, 2 juni 2010

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Research voor Beleid. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Research voor Beleid. Research voor Beleid aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Voorwoord

Het Ministerie van VROM/Wonen, Wijken en Integratie (WWI) is geïnteresseerd in de wijze waarop Midden- en Oost-Europeanen (MOE-landers) en Nederlanders samenleven en samenwonen.

WWI voert zelf ook onderzoek uit naar de rol van gemeenten en woningcorporaties, maar vraagt onze steun bij een onderzoek naar het aspect van "samenwonen". Wat vinden de wijkbewoners eigenlijk van de komst van de Midden- en Oost-Europeanen en welke (concrete) ervaringen hebben ze? Maar ook andersom, welke ervaringen hebben de Midden- en Oost-Europeanen in hun nieuwe woonomgeving en wat vinden ze daar eigenlijk van?

In dit rapport worden de ervaringen en meningen beschreven van wijkbewoners en Midden- en Oost-Europeanen die we in de wijken Charlois (in Rotterdam), en De Bennekel (in Eindhoven) en in verschillende straten in Aalsmeer afzonderlijk hebben gesproken.

Doel van deze gesprekken was om concreet vast te stellen hoe beide partijen de situatie in de woonomgeving ervaren. Veel van deze ervaringen hebben een negatief karakter. Wij zijn – samen met alle betrokkenen in de drie gemeenten - er van overtuigd dat de kennis die is opgedaan in de gesprekken goed kan worden gebruikt om – samen met gemeentelijke instellingen, met woningbouwcorporaties, etc. - oplossingsrichtingen verder vorm te geven.

Pieter van Teeffelen
Projectleider

Judith Zweers
Senior onderzoeker

Inhoudsopgave

Hoofdpijnen uit de groepsgesprekken	7
1 Aalsmeer	11
1.1 Verslag van het gesprek met de wijkbewoners	11
1.2 Verslag van het gesprek met Midden- en Oost-Europeanen	15
2 Eindhoven: De Bennekel-Oost	19
2.1 Verslag van het gesprek met de wijkbewoners	19
2.2 Verslag van het gesprek met de Midden- en Oost-Europeanen	22
3 Rotterdam: de Meinkintbuurt	25
3.1 Verslag van het gesprek met de wijkbewoners	25
3.2 Verslag van het gesprek met Midden- en Oost-Europeanen	29

Hoofdpijnen uit de groepsgesprekken

A. Doel en organisatie van de groepsgesprekken

In opdracht van het Ministerie van VROM/Wonen, Wijken en Integratie heeft Research voor Beleid een serie groepsgesprekken gevoerd met Nederlandse wijkbewoners en met Midden- en Oost-Europeanen in Aalsmeer, Eindhoven en Rotterdam. De volgende vragen stonden hierbij centraal. Wat vinden de wijkbewoners eigenlijk van de komst van de Midden- en Oost-Europeanen en welke (concrete) ervaringen hebben ze? Wat zijn de gevolgen van de komst van de Midden- en Oost-Europeanen voor de wijk? Maar ook andersom, welke ervaringen hebben de Midden- en Oost-Europeanen in hun nieuwe woonomgeving en wat vinden ze daar eigenlijk van? En, ten slotte, welke oplossingsmogelijkheden zijn er voor de geïdentificeerde problemen?

In dit rapport zijn in drie hoofdstukken de verslagen per gemeente opgenomen. Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste uitkomsten uit de gesprekken.

B. Uitkomsten uit de groepsgesprekken

Typering van Midden- en Oost-Europeanen in de wijken

De gesprekken met de Midden- en Oost-Europeanen (overwegend Polen die al langere tijd in Nederland verblijven) laten zien dat voor de meesten in eerste instantie huisvesting geregeld wordt via het uitzendbureau. Vaak is met betrekking tot deze huisvesting sprake van contractuele verplichtingen: werk en huisvesting vormen een "package deal". Het gevolg is echter dat grote groepen Midden- en Oost-Europeanen in te krappe, gehorige huizen bijeen worden geplaatst tegen relatief zeer hoge huurprijzen. Het grootste probleem hierbij is dat het werk – met name voor de jonge nieuwkomers - vaak iedere paar weken of paar maanden rouleert, en dat hiermee ook de huisvesting rouleert. Dit betekent dat wijkbewoners zeer regelmatig te maken krijgen met wisselingen van grote groepen Midden- en Oost-Europeanen.

Na enige tijd weten de meeste Midden- en Oost-Europeanen zich enigszins los te maken uit de greep van de uitzendbureaus en slagen zij erin op eigen kracht, met een groepje landgenoten, op de particuliere huizenmarkt woonruimte te vinden. De verbetering in woonsituatie is vooral gelegen in het kunnen blijven wonen op dezelfde plaats; qua hoogte van de huur, geboden voorzieningen en woonruimte lijkt de situatie nauwelijks beter dan daarvoor.

Probleem zoals ervaren door Nederlandse wijkbewoners

De Nederlandse wijkbewoners ervaren géén problemen met Midden- en Oost-Europeanen die in gezinsverband wonen. Midden- en Oost-Europeanen die gezamenlijk permanent een woonruimte huren, geven geen noemenswaardige overlast. De overlast van huizen waar de bewoners continu rouleren, is echter zeer hoog. Er is veel geluidsoverlast ('s ochtends vroeg en in de weekenden, als er veel wordt gedronken), parkeeroverlast (5 à 6 auto's op de stoep voor één deur in de toch al krappe straten), overlast door verloedering (niet onderhouden tuinen, kapotte drankflessen op straat en afval dat verkeerd wordt aangeboden).

Gevolg is dat Nederlandse bureaus van dergelijke huizen uit de wijk weg willen trekken. Degenen die zich dit kunnen veroorloven, kopen elders een huis. Wrang is het bijverschijnsel dat de vertrekkers hun oude huis – dat in waarde is gedaald en nauwelijks nog te verkopen is – verkopen aan een uitzendbureau of het zelf verhuren aan Midden- en Oost-Europeanen. De emoties bij de achterblijvende Nederlanders lopen zeer hoog op.

Probleem zoals ervaren door Midden- en Oost-Europeanen

De Midden- en Oost-Europeanen ervaren met name problemen van uitbuiting: uitbuiting door uitzendbureaus, werkgevers en huisjesmelkers. Ze werken hard voor een laag loon en moeten voor slechte huisvesting hoge huren betalen. Ze kennen hun rechten niet en spreken de Nederlandse taal vrijwel niet (ook degenen die al langere tijd in Nederland verblijven). Ze worden onder druk gezet om zich niet in de GBA in te laten schrijven. De meesten staan dan ook niet geregistreerd.

Dit betekent dat eventueel beschikbare informatie vanuit de gemeente die verstrekt wordt bij inschrijving in de GBA, hen niet bereikt.

Wederzijdse erkenning van genoemde problemen

Er is opvallend veel begrip van de Nederlandse wijkbewoners voor de situatie waarin de Midden- en Oost-Europeanen zich bevinden. Zij zijn allen van mening dat de Midden- en Oost-Europeanen zelf geen blaam treft. De problemen worden vooral veroorzaakt door de uitbuitingssituatie waarin zij zich bevinden (te krappe behuizing, hard werken voor laag loon, constante roulatie huisvesting).

Het overlastprobleem dat Nederlandse wijkbewoners ervaren, wordt maar in beperkte mate erkend door de Midden- en Oost-Europeanen zelf. We denken dat de reden hiervan deels gelegen is in de groep Midden- en Oost-Europeanen die wij hebben gesproken (het zijn niet degenen die op dit moment de grootste overlast geven), en deels in de geïsoleerde situatie waarin zij zich bevinden. Er is weinig contact met Nederlanders en ze zijn (begrijpelijk) meer bezig met het eigen hoofd boven water houden dan met hoe Nederlanders hun aanwezigheid ervaren.

Oplossingsrichtingen

De volgende oplossingsrichtingen worden genoemd.

1. Ontwikkel gemeentelijk beleid

- Stel als gemeente vast hoe de toekomst van de gemeente wat betreft de aanwezigheid van Midden- en Oost-Europeanen eruit moet zien
- Welke acties zijn nodig om dit te bewerkstelligen?
- Houd de menselijke maat in het oog (“laten de beleidsmakers eerst zelf maar eens drie maanden hier komen wonen”)

2. Pak slechte huisvesting aan (pas het huisvestingsbeleid aan en handhaaf dit)

- Doe wijken of straten waar al relatief veel panden in handen van huisjesmelkers zijn, ‘op slot’: zorg ervoor dat er in ieder geval niet nog meer bijkomen en verlaag hun aantal in straten met een dreigende “meerderheid” aan dergelijke panden.
- Beperk maximaal aantal bewoners (zijnde geen familie) per woning
- Controleer huis-aan-huis
- Reageer op meldingen: wijkbewoners weten wat de probleem panden zijn
- Deel geen waarschuwingen uit, maar boetes

- Bij drie overlastmeldingen verder gaande maatregelen treffen

3. *Gemeente: neem wijkbewoners serieus*

- Ga actief in gesprek en luister
- Reageer actief en expliciet op meldingen van overlast
- Pak problemen (ook kleine irritaties) zichtbaar aan
- Hou bewoners actief en expliciet op de hoogte van gemeentelijk beleid

4. *Vergroot zelfredzaamheid en weerbaarheid van Midden- en Oost-Europeanen*

- Zorg voor goede actieve informatieverstrekking over rechten en plichten
- Zorg voor een (anoniem) adviespunt voor huisvestings- en arbeidsproblemen
- Beide kunnen gerealiseerd worden via een (gemeentelijk of Pools) steunpunt, en/of met de inzet van een Poolse wijkwerker

5. *Verstrek informatie over wonen in Nederland*

- Vertaal gemeente-informatie (gemeenteboekjes, vuilniskalender etc.) in het Pools
- Geef informatie mee bij inschrijving GBA én bij aanvraag burgerservicenummer
- Zorg voor een welkomstbrief voor nieuwe bewoners in de wijk in het Pools, met diplomatiek opgestelde informatie over omgangsnormen en telefoonnummer voor contact (bewoners kunnen deze zelf door de brievenbus doen bij panden met snel roulerende bewoners die waarschijnlijk niet zijn ingeschreven)
- Verspreid actief informatie via allerlei kanalen, bijvoorbeeld via priester Poolse kerkdiensten

6. *Stimuleer contacten tussen Nederlandse wijkbewoners en Midden- en Oost-Europeanen*

- Stimuleer Nederlandse taallessen voor Midden- en Oost-Europeanen (indien mogelijk gefaciliteerd door werkgever)
- Arrangeer gesprek tussen Nederlandse wijkbewoners en Midden- en Oost-Europeanen
- Stimuleer dat Nederlandse bewoners als 'maatjes' van Midden- en Oost-Europeanen optreden
- Organiseer nog meer ontmoetingen waar tussen wijkbewoners en Midden en Oost-Europeanen informatie kan worden uitgewisseld

7. *Organiseer informatie/kennisdeling die zich over gemeentegrenzen uitstrekt.*

- Wissel kennis en ervaringen uit, het wiel hoeft niet opnieuw te worden uitgevonden
- Ervaringen van elders kunnen heel goed als lessen worden gebruikt
- Houd statistieken bij van klachten uit de wijken waardoor afwijkingen (m.a.w. opkomend kwaad) snel gedetecteerd kunnen worden

1 Aalsmeer

1.1 Verslag van het gesprek met de wijkbewoners

Woensdag 14 april, van 19.00 – 20.40, Roerdomplaan 3 te Aalsmeer

Deelnemers aan de discussie

Er namen 10 wijkbewoners deel aan de discussie. Een aantal deelnemers woont in een straat met verschillende huizen waar "Polen"¹ wonen, waarvan een aantal er direct naast woont. Het gaat om huizen waar de bewoners doorgaans kort – enkele weken - wonen en de roulatie dus frequent is. Enkele andere deelnemers wonen naast Poolse gezinnen die er al langer wonen. Eén deelnemer woont vlakbij een pension met "Polen". Bij het gesprek zijn enkele vertegenwoordigers aanwezig van de wijkraad Uiterweg/ buurtvereniging Ons Aller Belang en een vertegenwoordiger van de wijkraad Hornmeer. Daarnaast is een opbouwwerker van Cardanus aanwezig.

Ervaringen met de "Poolse" burens

De ervaringen van wijkbewoners met hun "Poolse" burens wisselen sterk. Hornmeer kent straten waar diverse huizen bewoond worden door Midden- en Oost-Europeanen met bovendien een sterke roulatie van de bewoners.

De reacties van de bewoners in met name Hornmeer zijn heftig en geëmotioneerd. Twee wijkbewoners in Hornmeer die naast een huis wonen met 12 Polen, die elke drie maanden wisselen, hebben vooral problemen met de geluidsoverlast. "s'Morgens om 04.30 uur stampen acht Polen over de trap". Andere wijkbewoners spreken van zes tot acht bewoners per huis, maar vrijdagavond en in het weekend komen ze samen: "Ik kan dan niet in mijn huis blijven zitten". Vanaf vrijdagavond wordt veel gedronken, hard gepraat, vaak in de tuin: "Ik kan 's zomers niet in mijn tuin zitten", en: "Het is net of ik de hele dag een feest naast me heb."

Daarnaast is sprake van parkeerproblemen. Er staan vijf of zes auto's voor de deur, geparkeerd op de stoep. Dan zijn er nog voorbeelden van incidenten, zoals een huis waar de Poolse bewoners een benzinehandel, met een hele schuur vol benzine, hadden opgezet. De bewoners zagen het, maar hebben er niet aan gedacht de politie te waarschuwen.

Opvallend is dat een andere groep deelnemers de heftigheid van de reacties wat probeert te temperen: "wij hebben ook Poolse burens, maar we hebben nergens last van", en: "sommige Nederlanders parkeren hun auto's ook op de stoep". Enig doorvragen leert dat het hier (zoals op de Jupiterweg) vooral gaat om Polen die er al langere tijd wonen, de Nederlandse taal leren en soms een gezin hebben met kinderen die naar de schakelklas gaan.

¹ Het onderzoek richt zich op MOE-landers. In de praktijk van Aalsmeer zijn dit met name Polen en een aanzienlijk kleiner aantal Slowaken. In de interviews spraken we met Polen.

Op de Uiterweg is een pension. Aanvankelijk was ook hier sprake van overlast, maar inmiddels is in het pension een huisbaas geplaatst (een Pools stel), waarna de overlast is verdwenen.

Ten slotte is nog sprake van illegale bewoning (in arken, schuurtjes, boven ketelhuizen, in caravans in de kassen). De deelnemers aan de discussie realiseren zich dat dit geen passende bewoning is voor de Midden- en Oost-Europeanen. Aangezien deze illegale bewoning buiten de woonwijken plaats vindt, ondervinden de wijkbewoners hier echter geen last van.

De gesprekspartners concluderen dat in de wijken sprake is van twee verschillende situaties die moeilijk met elkaar te vergelijken zijn.

- Er zijn straten waar Midden- en Oost-Europeanen min of meer permanent wonen, soms in gezinsverband: hiermee zijn geen problemen.
- De problemen doen zich voor in huizen die overbewoond worden en waar de bewoners regelmatig rouleren. De emoties van de bewoners in Hornmeer zijn oprecht en waarschijnlijk ook zeer terecht: de overlast is zo groot, dat het ze boven het hoofd groeit. Verschillende bewoners geven aan hun huis te willen verkopen om ergens anders te gaan wonen.

Gevolgen voor de wijk

De problemen die in Hornmeer worden geschetst, hebben grote gevolgen voor de buurt. In een aantal straten worden steeds meer huizen bewoond door Midden- en Oost-Europeanen. Nederlandse burens willen hun huis vanwege de overlast verkopen, maar krijgen te maken met een waardedaling van zo'n 50.000 euro en onverkoopbaarheid, vanwege de "Poolse" burens. De oplossing is vaak: elders een huis kopen en het huis ofwel tegen lage prijs verkopen aan een uitzendbureau, dat er vervolgens Midden- en Oost-Europeanen in zet, ofwel zelf direct verhuren aan Midden- en Oost-Europeanen. De bewoners die het zich kunnen veroorloven, verlaten de wijk, waarna Midden- en Oost-Europeanen in de achtergebleven huizen trekken (waar de oorspronkelijke bewoners soms weer goed geld aan verdienen). Bewoners die zich geen ander huis kunnen veroorloven, blijven gefrustreerd achter en zien de buurt verloederen.

Wederom wordt benadrukt dat dit zeker niet voor alle straten met Midden- en Oost-Europeanen geldt. Van Midden- en Oost-Europeanen die ofwel in gezinsverband, ofwel met drie à vier mensen een huis bewonen, wordt niet méér overlast ervaren dan van Nederlanders.

Het probleem zijn de straten met huizen waar teveel "Polen" wonen die vaak rouleren. De bewoners investeren niet in huis en tuin. Vuil en lege flessen worden gewoon op straat gooid. "Iedere maand stopt een busje voor de deur met een nieuwe lading Polen met tassen en matrassen". Over de huizen in de straat: "Het worden blinde vlekken in de wijk."

Contact met de "Poolse" burens

Voor alle deelnemers aan het gesprek geldt dat ze de "Polen" zelf niets verwijten. Er is veel begrip: "Ze werken keihard en hebben recht op een woning. Om 06.00 uur naar de veiling, om 19.00 uur thuis." Ze worden door de uitzendbureaus met te veel mensen in een krappe woning gezet. De wijkbewoners begrijpen dat ze dan in het weekend samen komen en willen feesten.

Diverse bewoners hebben wel een contact met hun "Poolse" burens gehad: "Als je bij ze thuis komt, zijn ze alleraardigst." De taal vormt echter een grote barrière: "Achter elke man/vrouw zit een verhaal. Het is zo jammer dat je niet met ze kunt communiceren."

Voor de wijkbewoners die naast een huis wonen met een regelmatige roulatie van de bewoners, geldt bovendien dat het niet op te brengen is om steeds opnieuw contact te zoeken en om begrip te vragen. Eén van de gespreksdeelnemers heeft haar "Poolse" burens wel eens op hun gedrag aangesproken. Er werd naar haar geluisterd, het probleem werd begrepen en ze werd zelfs bedankt dat ze niet naar de politie was gestapt. Inmiddels doet deze wijkbewoner geen pogingen meer: "Als je vijf jaar lang steeds andere burens hebt aan wie je dat uit moet leggen ..."

Sommige wijkbewoners hebben ervaren dat Polen bij wie ze aanbelden (en zichtbaar aanwezig waren) de deur niet opendeden. Zo is er ook het voorbeeld van een straat- BBQ. Bewust werd bij alle "Poolse" huizen aangebeld voor een uitnodiging. Ook de burgemeester was uitgenodigd. Bij de meeste huizen werd de deur niet open gedaan. Uiteindelijk zegden toch veertien Poolse bewoners toe te zullen komen, maar op de bewuste avond was maar één Pool op de BBQ aanwezig.

Eerdere pogingen van bewoners het probleem aan de orde te stellen

Sinds 2007 probeert de wijkraad Hornmeer begrip te krijgen voor de situatie bij de gemeente. Verontruste bewoners dringen aan op actie om het probleem van het opkopen van huizen die verhuurd worden aan Polen, op te lossen. Het leidt tot verloedering van de buurt (vuilniszakken die de hele week buiten blijven staan, kapotte drankflessen op straat, lege flessen in de goot). "De onrustgevoelens zijn niet gericht tegen de Polen, maar wel tegen het huisvestings- en spreidingsbeleid zoals dat gevoerd wordt door de werkgevers", is in een brief te lezen die naar B&W en afdeling Leefomgeving is gestuurd.

Een wethouder, aanwezig op een vergadering van de wijkraad in oktober 2007, zegt dat de gemeente het maximum aantal bewoners het liefst wil terugbrengen naar drie personen (m.u.v. gezinnen). Eigenlijk is een vergunning nodig als meer dan vijf mensen in een huis wonen waar geen sprake van gezinsverband is. Maar er wordt gedoogd. De bewoners willen dat de gemeente optreedt tegen overbewoning, pensions (meer dan vijf bewoners) spreidt en dat bij overlast opgetreden wordt door de politie. De op de vergadering aanwezige wethouder zegt dat wanneer binnen de bestaande bouwverordening geen oplossing kan worden gevonden, gemeentelijk beleid moet worden gemaakt. Volgens de wethouder is de gemeente bezig met voorstellen en is er discussie in de gemeenteraad.¹ De wijkraad heeft er sindsdien niets meer van vernomen.

Diverse bewoners zeggen de gemeente te hebben gebeld over overlast en aantal bewoners per huis, maar "de gemeente belt niet terug". Een andere wijkbewoner heeft in april 2009 een brief over de problemen naar gemeente gestuurd en kreeg dezelfde maand nog een ontvangstbevestiging. Daarna heeft hij nooit meer iets vernomen. Bij een bijeenkomst van de wijkraad met B&W in november van dat jaar werden, volgens de aanwezige bewoners, de problemen met de "Polen" door de gemeente sterk gebagatelliseerd.

¹ Wijkraad Hornmeer, Notulen vergadering 18 oktober 2007.

“Bij de gemeente duurt het allemaal jaren en intussen wordt het steeds erger”: deze mening van een van de gespreksdeelnemers wordt door alle aanwezigen onderschreven.

Oplossingen

Tot slot wordt de gespreksdeelnemers gevraagd welke oplossingen zij voor het probleem zien.

- In de eerste plaats hebben de gespreksdeelnemers een advies richting gemeente:
 - “toon daadkracht, ga niet nog eens vijf jaar niets doen” en: “registreer goed waar ze zitten en controleer. Sta maximaal drie à vier bewoners per huis toe, en handhaaf.”
 - communiceer beter met de burgers en neem ze serieus.
 - denk na over de toekomst van Aalsmeer: hoe ziet die eruit? Als dit zo doorgaat verpaupert alles.
- Tegelijkertijd vinden de bewoners dat ze niet langer op de gemeente kunnen blijven wachten en dat ze ook een eigen verantwoordelijkheid hebben. De aanwezigen besluiten na afloop van het gesprek contactgegevens met elkaar uit te wisselen en afspraken te maken. Concrete actieplannen zijn:
 - Een welkomstbrief opstellen en laten vertalen in het Pools, waarin diplomatiek wordt uitgelegd hoe we hier met elkaar omgaan, hoe we rekening houden met elkaar.
 - Bewoners moeten zelf sneller naar politie stappen (denk aan het voorbeeld van de benzinehandel).
 - In gesprek gaan met Polen en meer het contact met Polen zoeken.
 - Contact zoeken met de priester van de Karmelkerk, waar op zondag altijd een Poolse dienst wordt verzorgd die zeer goed bezocht wordt.
- Er moet goede voorlichting worden gegeven aan de nieuwkomers over wonen in Nederland. De vraag is: wie moet dat doen? Het Rijk, de gemeenten, of de uitzendbureaus? De gemeente Aalsmeer heeft boekje met teksten in Arabische en Turks, maar niet in het Pools.
- Richting uitzendbureaus: zet huisbazen in pensions/huurhuizen.

Tot slot

Een deelnemer zegt tot slot: “Ik ben blij dat ik na 5 jaar eindelijk mij verhaal kwijt kan”. De bewoners vinden het belangrijk dat ook B&W een verslag van dit gesprek krijgen. Tegelijkertijd overheerst de angst dat vanuit de gemeente ook nu weer niets zal gebeuren. Er is weinig vertrouwen in de gemeente. De bewoners hopen echter met de gemeente in gesprek te kunnen gaan.

1.2 Verslag van het gesprek met Midden- en Oost-Europeanen

Woensdag 21 april, van 20.00 – 21.40, Roerdomplaan 3 te Aalsmeer

Deelnemers aan de discussie

Er namen 12 mensen deel aan de discussie (allen Polen), en een Poolse ambtenaar van de gemeente Aalsmeer. Het aantal jaren dat de deelnemers al in Nederland verblijven, varieert van twee jaar tot 12 jaar: gemiddeld zijn ze vier à vijf jaar in Nederland. De deelnemers varieerden in leeftijd van jong volwassenen tot zestigers.

Huisvesting

Vrijwel allemaal kwamen ze aanvankelijk via een uitzendbureau in te krappe behuizing met teveel bewoners en te weinig voorzieningen: de meesten woonden met 9 tot 12 personen in een vier- of vijfkamerwoning. Eén deelnemer deelde een vijfkamerwoning zelfs met 23 personen. De wasgelegenheid moest in de meeste gevallen met de vele bewoners worden gedeeld. De oorspronkelijke woonkamer is meestal omgebouwd tot twee woonruimtes. Eén deelnemer moest iedere anderhalve maand van het uitzendbureau verhuizen naar een andere woning, vanwege wisseling van werk. Ondanks de krappe behuizing zijn de huren hoog. Er moet twee maanden borg worden betaald die ze meestal niet meer terugkrijgen ("als je een kans wil hebben om de borg terug te krijgen, moet je van het hele huis foto's maken als je er gaat wonen om bij vertrek te kunnen bewijzen dat alles al zo was"). Huren worden soms niet eenmaal, maar tweemaal per jaar verhoogd. In het werkcontract zijn vaak bepalingen over de huisvesting opgenomen en verboden om contact met de gemeente op te nemen. De meesten weten niet wat ze tekenen en komen er later achter dat ze geen andere woonruimte kunnen zoeken omdat ze dan hun werk kwijt raken.

Voor de meeste deelnemers geldt dat zij zich inmiddels toch los hebben weten te maken van de verplichte huisvesting van het uitzendbureau (sommigen zeggen: "we zijn gevlucht") en met een aantal medelanders op eigen kracht woonruimte hebben gehuurd. Zij slaagden hierin vanwege ander, beter, werk en doordat via contacten met andere, iets beter gesitueerde, arbeiders zelfstandige woonruimte met betere voorzieningen in beeld kwam.

Enkelen hebben inmiddels een gezin met kinderen. De een woont naar tevredenheid (via een advertentie van een boer die zelf arbeid wierf en voor correcte huisvesting zorgde); de ander moet met partner één kamertje van 2 bij 1,5 m. delen of meldt problemen met vocht, hoge huren en problemen met de huiseigenaar. Sommigen zijn boos: "Nederlandse lijken te denken dat een kamertje van 2x2 genoeg is voor een Pool", en: "daar moeten we dan de hele week hard voor werken."

Het voorbeeld werd besproken van een pension waar zowel Nederlanders als Polen wonen; de Nederlanders in ruime kamers, de Polen in te kleine kamers.

Gevolgen van illegale huisvesting

Hoewel de meeste deelnemers inmiddels zelf betere huisvesting hebben kunnen regelen, gaat het vaak nog wel om illegale huisvesting. De illegale huisbaas staat kennelijk zeer sterk: "voor jou tien anderen". Gevolg hiervan is dat ze zich niet in kunnen schrijven in de GBA. Hiermee vervallen diverse andere mogelijkheden, zoals inschrijving bij een huisarts of tandarts.

Contacten met Nederlanders en met de gemeente

De deelnemers hebben weinig tot geen contacten met Nederlanders. Contacten met burens beperken zich tot hooguit een groet in het voorbijgaan.

Opvallend is ook dat weinig deelnemers Nederlands spreken, dit ondanks hun toch vaak lange verblijf van soms wel 12 jaar. De meesten kunnen het Nederlands wel enigszins verstaan, maar spreken het (vrijwel) niet. Slechts één deelnemer, verrassend genoeg degene die het kortste (nog geen twee jaar) in Nederland is, spreekt goed Nederlands. Hij is de enige die niet via een uitzendbureau werk heeft gevonden, maar op eigen kracht via internet. Hij volgt Nederlandse les en heeft een Nederlandse vriend die geholpen heeft met het vinden van woonruimte. Twee andere deelnemers hebben ooit les in de Nederlandse taal gehad en kunnen zich beperkt in het Nederlands verstaanbaar maken.

Zelf zien zij de taalbarrière als belangrijkste oorzaak hiervan. Op de vraag hoe het komt dat zij de taal zo slecht spreken, antwoorden zij dat ze geen tijd hebben om Nederlands te leren (ze maken lange dagen en kunnen er geen vrij voor krijgen) en op het werk nauwelijks met de taal in aanraking te komen omdat ze de hele dag met Polen onder elkaar zijn. Het belangrijkste contact is met de Nederlandse baas op het werk. Doordat het Nederlands van de Polen slecht is, zijn zij ook naar de Nederlandse baas toe niet mondig genoeg. Ze vinden dat hier misbruik van wordt gemaakt.

Als positieve tegenhanger wordt een voorbeeld genoemd van een Nederlandse werkgever die besloot tijdens pauzes in de kantine 'communicatief Nederlands' aan te bieden, een cursus in de spreektaal om de onderlinge contacten te verbeteren. Dit was een groot succes: de drempel om deel te nemen was laag en het enthousiasme groot.

Bij de gemeente Aalsmeer is een Poolse ambtenaar werkzaam, die – naast haar reguliere werkzaamheden – incidenteel door de gemeente om hulp wordt gevraagd bij zaken die te maken hebben met de aanwezigheid van Polen in de gemeente (de medewerkster neemt deel aan de discussie). Zij werd al snel overspoeld door vragen van Polen over allerlei praktische zaken. Zij alleen kan dit niet aan. Het algemeen gevoelen bestaat dat gemeentelijk beleid nodig is om aan de grote vraag/behoefte naar informatie en kennisoverdracht van gemeentelijke regelingen etc. tegemoet te komen, en wel op een structurele wijze. De Poolse medewerkster vertelt over een buurt-BBQ waarvoor Polen waren uitgenodigd en de burgemeester. De burgemeester kwam, maar er was maar één Pool. De reden werd slechts vagelijk omschreven: wantrouwen ten opzichte van de gemeente en terughoudendheid vanuit de Poolse cultuur worden als twee redenen naast elkaar genoemd.

Wat denken de Polen dat Nederlanders van hen vinden?

Op deze vraag komt vrijwel geen reactie. Alleen de opmerking dat wanneer één Pool dronken is, Nederlanders denken dat alle Polen dronken zijn, leidt tot veel instemmend gelach en geknik. Het gesprek komt al snel weer op werk: Nederlanders discrimineren Polen door hen geen tien euro per uur uit te betalen, maar zes euro.

Eén deelnemster woont in een huis dat juist sterk afgescheiden is van dat van de andere wijkbewoners, ze komt eenvoudigweg weinig in contact met hen.

In de meeste gevallen beperkt zich het contact tot wat men de "Nederlandse" beleefdheid noemt: "goedemorgen" en "dag" worden uitgewisseld. Beide partijen zoeken niet naar meer.

Confrontatie met overlastervaringen van Nederlandse bewoners

We confronteren de deelnemers met de uitkomsten van het groepsgesprek met de Nederlandse wijkbewoners van vorige week: vooral bij huizen waar veel mensen wonen en waar vaak wisseling van bewoners is, is sprake van veel geluidsoverlast.

De deelnemers menen dat dit afhankelijk is van de bewoners zelf ("in ieder huis is wel één gangmaker") en van de situatie. Het gesprek komt meteen weer op de slechte en te krappe huisvesting: dáár ligt het probleem.

De Poolse medewerker bij de gemeente heeft tot taak de klachten van Nederlanders over Polen registreren. Sommige klachten begrijpt ze wel, maar de meeste niet. Ze begrijpt niet waarom een groepje vrienden niet vrolijk met elkaar mag praten in de tuin. Zij denkt dat de Polen niet meer lawaai maken dan de Nederlanders, maar dat het Pools gepraat Nederlanders sneller irriteert omdat ze de taal niet verstaan. Er volgt veel gelach en instemmend geknik. "Nederlanders maken meer lawaai", wordt gezegd. Wel snappen ze dat het overlast geeft wanneer 's nachts een busje met tien nieuwe bewoners uitgeladen wordt, maar: "daar kunnen wij niks aan doen."

Oplossingsrichtingen

Een gemeentelijk informatiepunt

De deelnemers hebben vooral behoefte aan informatie over bijvoorbeeld het invullen van belastingpapieren, het vinden van nieuwe werk, de regelgeving in bredere zin in Nederland, de activiteiten van de kerk, een nieuwe woning. Dat zou volgens hen kunnen via de kerk, via de gemeente (via wijkbladen, internet, etc.) De Poolse katholieke mis op zondag wordt druk bezocht en daar lijkt informatieoverdracht eenvoudig op te zetten.

Een gemeentelijk informatiepunt waar ze informatie kunnen krijgen en, indien nodig, anoniem advies kunnen krijgen werd eveneens als oplossing genoemd. Maar daar wordt al langer over gesproken en concreet is er nog weinig gebeurd. Er is op korte termijn behoefte aan informatie over belastingtechnische zaken, over werkcontracten en huisvesting, rechten en plichten, etc. Maar ook over mogelijkheden om beter te kunnen integreren in de Nederlandse samenleving. Tot nu toe is het contact met de gemeente – behalve dan met de Poolse ambtenaar – minimaal of afwezig.

Betere huisvesting

Het belangrijkste: minder mensen op één adres, een gewoon leven kunnen leiden.

Communicatie verbeteren

Meer en beter communiceren met Nederlanders. Dit betekent dat er meer geïnvesteerd moet worden in het leren van de Nederlandse taal. Daarbij is scholing een probleem vanwege de onregelmatige werktijden.

Integreren

Citaat: "We willen wel integreren, maar we weten niet wanneer, hoe en wat"

2 Eindhoven: De Bennekel-Oost

2.1 Verslag van het gesprek met de wijkbewoners

Woensdag 28 april, van 19.30 – 20.45, Locatellistraat 3 te Eindhoven

Deelnemers aan de discussie

Er namen meer dan 12 bewoners van de buurt De Bennekel-Oost deel aan de discussie. Als toehoorder waren diverse medewerkers van de gemeente Eindhoven aanwezig, een wijk-agent en een beleidsmedewerker van het Ministerie voor WWI. De discussie vond plaats binnen de kaders van een wijkbijeenkomst over de problemen in verband met aanwezigheid van Midden- en Oost-Europeanen in de wijk. Na afloop van het groepsgesprek werd de bijeenkomst voortgezet door de gemeentelijke medewerkers. Dit verslag betreft echter alléén het eerste deel van de bijeenkomst (het groepsgesprek met de wijkbewoners). Research voor Beleid is bij het tweede deel van de bijeenkomst niet aanwezig geweest.

Ervaringen met de "Poolse" burens

De reacties van de bewoners zijn heftig en geëmotioneerd. De Bennekel is een wijk met goedkopere koophuizen. De aanwezigheid van Midden- en Oost-Europeanen in de wijk kenmerkt zich vooral door overbewoning en een zeer regelmatige roulatie van de bewoners. De Nederlandse wijkbewoners weten niet precies hoeveel bewoners zo'n huis telt: vermoedelijk tussen de zeven en de 12 bewoners per huis, maar: "ik weet niet hoeveel er 's nachts bivakkeren." De huizen hebben geen bel, zodat hard op de deur gebonkt moet worden als iemand naar binnen wil. Een bewoner woont tussen drie huizen in waar sprake is van kamerbewoning, waarvan twee worden bewoond door Midden- en Oost Europeanen. Deze burens wisselen steeds, sommigen per week, sommigen per dag: "morgen een Rus, overmorgen een Roemeen." Er zitten allerlei nationaliteiten bij elkaar. De wijkbewoonster: "Ik heb geen burens".

De overbewoning leidt tot een grote hoeveelheid huisvuil en geluidsoverlast; de constante roulatie zorgt ervoor dat de bewoners zich geen onderdeel van de buurt voelen en zich aan de Nederlandse burens weinig gelegen laten liggen. 's Zomers worden de boxen in de open ramen gezet en zitten ze met veel drank in de tuin. Een wijkbewoonster: "Ik ga de zomer in, maar wat voor zomer ..."

De gespreksdeelnemers zeggen foto's te hebben gemaakt van 1,5 meter huisvuil dat op straat ligt. Er is overlast door stank en ratten. Kapotte flessen worden in het gangetje achter de huizen gegooid, waar kinderen spelen. In één huis is 's nachts brand geweest. Bulgaren gaan 's avonds in groepen de straat op. Het wordt als intimiderend ervaren: mensen durven er niet langs. De wijkbewoners: "Je hebt geen veilig gevoel meer".

Ook is er overlast door de vele auto's die overal worden geparkeerd en waardoor de bewoners hun auto (doorgaans niet meer dan één auto per huishouden) ver weg moeten parkeren. Daarnaast wordt er volgens de aanwezigen flink in drugs gedeald.

Gevolgen voor de wijk

Sommige wijkbewoners die al hun hele leven met veel plezier in De Bennekel wonen, zeggen eigenlijk weg te willen. Ze zien de burens die zich dat kunnen veroorloven, vertrekken. Maar de waarde van huizen naast een pand met roulerende Midden- en Oost-Europeanen, is sterk gedaald.

Nederlanders willen er niet wonen, en dus worden de eigenaren zelf huisjesmelkers door de kamers tegen hoge huren (500 euro per kamer) te verhuren aan Midden- en Oost-Europeanen of het pand wordt opgekocht door een uitzendbureau. Veel Nederlandse bewoners zijn al vertrokken uit de wijk: één bewoner heeft het over acht vertrokken gezinnen in één straat. Tegelijkertijd wordt de WOZ-waarde van de huizen van de achterblijvers wel steeds verhoogd, tot grote woede van de eigenaren.

De wijk gaat zo in een spiraal naar beneden. De wijkbewoners zeggen dat het altijd een leuke en gezellige buurt is geweest met veel onderling contact en burenhulp. Nu glijdt de buurt steeds verder af: "Dadelijk zijn de huisjesmelkers in de meerderheid".

Contact met de "Poolse" burens

Het hierboven genoemde citaat laat al zien waar de wijkbewoners de kern van het probleem zien: niet bij de Midden- en Oost-Europeanen, wel bij de huisjesmelkers. Er is veel begrip voor de Europese burens: "zet tien Nederlandse vrijgezellen in deze omstandigheden bij elkaar, en je krijgt precies hetzelfde."

Er is, vanwege de sterke roulatie en het taalprobleem vrijwel geen contact met de Midden- en Oost-Europese burens. Tijdens een opschoondag, waar de hele buurt aan meewerkte, waren de "Poolse" burens wel uitgenodigd mee te doen. Ondanks hun toezegging mee te doen, waren ze op de bewuste dag afwezig. Het stak sommige aanwezigen dat zij de troep van anderen op moeten ruimen.

Eerdere pogingen van bewoners het probleem aan de orde te stellen

De problemen spelen nu negen jaar. De wijkbewoners zijn hierover al jarenlang in contact met de gemeente Eindhoven. Er zijn vele gesprekken gevoerd en de bewoners hebben vele malen gehoord dat er oplossingen komen. Toch is dat nog niet gebeurd.

Een van de gespreksdeelnemers treedt in deze op als woordvoerder voor de wijkbewoners en heeft een centraal contact binnen de gemeente. Op zich hebben de bewoners wel het gevoel dat er door de gemeente naar ze geluisterd wordt. Er zijn ook bezoeken geweest van de wethouder. De contactpersoon bij de gemeente laat de woordvoerder van de wijkbewoners ook regelmatig weten welke relevante ontwikkelingen er binnen de gemeente spelen. En toch merken de wijkbewoners dat het allemaal niet verandert. Een zeer geëmotioneerde wijkbewoner: "Het zit me tot hier, het ligt bij mij heel gevoelig." En "Negen jaar duurt het al, en er is nog niets gebeurd".

Met het weghalen van de politie van de straat hebben zij zelfs het gevoel dat oplossingen verder weg zijn dan ooit.

De gemeente is wel een aantal keer opgetreden, maar het heeft uiteindelijk niets opgelost. Zo is een pand dat voor veel overlast zorgde, een tijdje geleden door de burgemeester ont-eigend en gesloten. Dat duurde een half jaar, daarna kwam er weer een andere huisjesmelker in en begonnen de problemen opnieuw. Inmiddels is het pand in beslag genomen door de bank en nu staat het weer te koop. Volgens de bewoners is het wachten op de vol-

gende huisjesmelker. Er zijn ook voorbeelden van andere panden waarvan de gemeente beloofd had dat ze leeg zouden blijven. Toch zitten er inmiddels weer huisjesmelkers in.

Een ander voorbeeld van gemeentelijk optreden betreft een inval door gemeente en politie in een pand na herhaaldelijke klachten door omwonenden. Alle vergunningen bleken echter te kloppen en volgens de gemeente "valt het allemaal wel mee als je binnen bent." Toen dit pand enige tijd later te koop werd aangeboden, deed een wijkbewoner zich voor als een aspirant-koper. Volgens de verkopende partij waren er geen vergunningen voor kamerverhuur, maar zou kamerverhuur geen probleem moeten zijn omdat het pand al 10 jaar lang verhuurd werd aan kamerbewoners. De 'aspirant-koper': "Ik voel mezelf 10 jaar lang voor de gek gehouden."

Ten slotte is er het voorbeeld van een gemeentelijke controle die tevoren was aangekondigd. De Nederlandse burens: "We zagen ze van nummer 32 met matrassen door het gangetje wegrennen ... later kwamen ze weer terug."

De bewoners: "We voelen ons eigen in de steek gelaten."

Oplossingen

De wijkbewoners zeggen dat er nu iets moét gebeuren, want: "Wij kunnen het in de wijk ook 'oplossen' met geweld". De volgende stap is agressie richting de "Polen", die er eigenlijk niks aan kunnen doen. "Dán staat er wél politie voor de deur, voor mijn deur." En: "Dit loopt helemaal fout, het loopt helemaal uit de hand."

Welke oplossingen zien de bewoners voor zich?

1. In de eerste plaats moet de wijk op slot voor huisjesmelkers: niet nog meer panden erbij met kamerverhuur.
2. In de tweede plaats moet overlast direct worden aangepast. Van de gemeente wordt actie verwacht en duidelijkheid, ook de politie dient serieuzer op te treden.
3. In de derde plaats moet erop worden toegezien dat er niet teveel mensen in één huis wonen. Dit betekent: zwaar controleren en hoge boetes opleggen.

2.2 Verslag van het gesprek met de Midden- en Oost-Europeanen

Zaterdag 24 april, van 15.00 – 16.30, Raedeckersstraat 3 Eindhoven (bij Stichting Srada)

Deelnemers aan de discussie

Er namen zes wijkbewoners deel aan de discussie en een Poolse medewerkster van Srada¹. Als toehoorder waren aanwezig: een vertegenwoordigster van VROM/WWI, de directeur van Srada. Het aantal jaren dat de deelnemers al in Nederland verblijven, varieert van twee tot acht jaar: gemiddeld zijn ze vier jaar in Nederland. De deelnemers varieerden in leeftijd van jong volwassenen tot vijftigers.

Huisvesting

Op een enkele persoon na hebben alle Polen, na aanvankelijk gewoond te hebben in een huis van het uitzendbureau, hun eigen huisvesting geregeld. Die "nieuwe" huisvesting is nog steeds kwalitatief slecht (en volgens hen erg duur voor wat ze er voor krijgen). Vaak hebben ze een woon/slaapkamer met gebruik van gemeenschappelijke douche. De kamers zijn nog steeds klein. Problemen met vocht, douches die slecht werken, etc. worden als belangrijkste problemen genoemd.

Een enkele aanwezige zit nog steeds vast aan de huisvesting (en de diensten) van het uitzendbureau. "We zijn volledig afhankelijk van de coördinator van het uitzendbureau". Zelfs om van gezondheidszorg gebruik te kunnen maken, moet via het uitzendbureau contact worden gezocht. Dit, terwijl de premies voor de gezondheidszorg gewoon zijn betaald. De persoon in kwestie vertelt het verhaal van kennissen die in een huis woonden met veel te veel mensen en waar na een controle van de gemeente de huisvesting verbeterde (ten hoogste twee personen per kamer, kamer van negen vierkante meter).

Voor de huisvesting bij particuliere huiseigenaren wordt een hoge borg gevraagd: bedragen werden genoemd van €3000,- voor de borg plus twee extra maanden huur.

Gevolgen van illegale huisvesting

De meeste problemen doen zich voor bij huizen van de uitzendbureaus. In deze huizen zitten veel jonge mensen bij elkaar in gehorige ruimten (acht tot tien mensen in drie kamers), voor korte perioden (elke twee weken wordt gerouleerd), en veel nieuwe mensen. Als het werk klaar is, stopt ook de huur van de woonruimte. In de vakantie moet de huur doorbetaald worden.

Contacten met Nederlanders en met de gemeente

Het contact tussen Polen en Nederlanders is beperkt. "Nederlanders zoeken geen contact, wij doen dat ook niet". Tijdens het werk is er wel contact. De meeste aanwezigen brengen het weekend met landgenoten door. Daarnaast wordt gesteld dat ze zo lang werken op een dag dat er geen tijd is voor contact.

De deelnemers aan het gesprek hebben in de meeste gevallen geen idee dat ze voor informatie bij de gemeente terecht kunnen, en al helemaal niet voor welke informatie. Zelfs het besef dat ze naar de gemeente kunnen gaan, blijkt te ontbreken.

¹ Stichting Srada geeft voorlichting en advies voor en over arbeidsmigranten.

Wat denken de Polen dat Nederlanders van hen vinden?

“Sommige Nederlanders denken dat Polen dom zijn”. “Ik werk als ZZP-er maar de Nederlanders betalen mijn rekeningen gewoon niet, en ik heb geen bescherming”.

Confrontatie met overlastervaringen van Nederlandse bewoners

De gespreksdeelnemers kunnen zich wel voorstellen dat Nederlanders hinder ondervinden, niet van hen, maar van andere groepen Midden- en Oost-Europeanen: “Hoe jonger hoe luidder; hoe meer mensen in een huis, des te meer lawaai; hoe sneller de roulatie, des te minder begrip.” Vooral wanneer in een huis alleen mannen bij elkaar zitten, is volgens hen sprake van veel herrie en luide muziek. “Die jonge mensen kennen naast het werk maar twee bestemmingen: de koffieshop en de slijter”

Oplossingsrichtingen

Veel oplossingen worden niet aangedragen, ook niet na enig aandringen en doorvragen. Nederlands leren wordt als belangrijke stap genoemd, omdat ze daarmee “de informatie” veel beter kunnen begrijpen. Op de vraag welke informatie ze dan bedoelden, komt weinig. Informatie over “vergunningen” en “belastingen” wordt genoemd. Wel beschikken ze over algemene informatie over werk en verblijf.

3 Rotterdam: de Meinkintbuurt

3.1 Verslag van het gesprek met de wijkbewoners

Donderdag 15 april, van 19.00 – 20.45, buurthuis OVDB, Zwartewaalstraat 193 te Rotterdam

Deelnemers aan de discussie

Aan de discussie nemen zes wijkbewoners deel, waarvan er twee lid zijn van de bewonersorganisatie stichting OvdB-Tarwewijk (OvdB in het vervolg). Daarnaast zijn twee medewerkers van de gemeente Rotterdam als toehoorder aanwezig, en één medewerker van de deelgemeente Charlois. Verder zijn een wijkopbouwwerker en een cultureel medewerker, beiden verbonden aan deelgemeente Charlois, aanwezig.

Ervaringen met Midden- en Oost-Europeanen als burens

De ervaringen van de wijkbewoners met hun niet-Nederlandse burens wisselen. In het algemeen geldt dat wanneer men naast een buitenlandse familie woont, er geen problemen zijn. Families, of ze nu van Chinese, Turkse, Poolse of Bulgaarse afkomst zijn, doen in de optiek van de wijkbewoners in het algemeen hun best om zich aan te passen.

Het probleem zit in de huizen waar teveel mensen wonen en waar de bewoners constant rouleren: "elke twee weken komt er zo'n busje van een uitzendbureau dat een nieuwe lading Midden- en Oost-Europeanen loslaat, er een stapeltje matrassen bijgooit en weer snel weggrijdt". Ze wonen bijvoorbeeld in kelders (waarvoor ze veel geld moeten betalen) of met zeven tot tien personen in een kleine (vier-persoons) gezinswoning. De achtertuinen worden slecht verzorgd en er worden flessen in het park gegooid.

De wijkbewoners constateren niet alleen verschillen tussen families en andere groepen Midden- en Oost-Europeanen, maar ook tussen verschillende nationaliteiten. Sinds enige tijd is er een toestroom van Bulgaren. Een van de wijkbewoners ziet een verband tussen een recente toename van auto-inbraken en de aanwezigheid van Bulgaren. Een andere reageert vergoelijkend hierop: "Bulgaren zijn tevreden met veel minder, op zich zijn het goede mensen, maar vrouwen en kinderen zwerven gewoon over straat en zoeken in vuilnisbakken naar 'handel'."

Gevolgen voor de wijk

Er is onder de Nederlandse bewoners in de wijk veel angst voor de toenemende problemen veroorzaakt door de uitzendbureaus die grote groepen Midden- en Oost-Europeanen "dumpen" in hun huizen waardoor veel overlast ontstaat: "ze komen tegenwoordig per touring car, met heel veel tegelijk". De wijk kan het niet aan: de samenhang verdwijnt. Met de families en langer verblijvende Midden- en Oost-Europeanen zijn weinig problemen, het is juist de komst van de groepen – alleenstaande jongeren met korte verblijfsperiodes - die het probleem veroorzaakt. "Vroeger hadden we in de wijk de koppelbazen die de dagloners die afkwamen op werk in de haven uitmolten, nu zijn er de uitzendbureaus die hetzelfde

doen. Bovendien wonen er in onze wijk toch al veel werklozen, dit maakt alles nog eens extra lastig voor de oorspronkelijke bewoners”.

Daarnaast komen nieuwe groepen Midden- en Oost-Europeanen op (Bulgaren en Roemenen) die ook nog eens in een grijs circuit opereren. Ze kunnen alleen als ZZP-er aan de slag, beginnen dus een “bedrijf” maar hun inkomensbron blijft onduidelijk en kennelijk zeer beperkt. Ook in hun levenswijze blijken ze – aldus enkele aanwezigen – onaangepast en veroorzaken ze wrijvingen in de buurt (huisvuil, kinderen die alleen maar rondhangen, vuilnisbakken inspecteren op handelswaar, etc.).

Voor een aantal wijkbewoners voelt het alsof er terug wordt gegaan in de tijd, naar de jaren '70 waarin Turken en Marokkanen met drie man één bed deelden. Toen braken rellen uit in de Afrikaanderwijk.

Contact met de “Poolse” burens

Veel contact is er niet. Op het dagelijkse groeten na, leeft iedereen hier naast elkaar. Bij elkaar op bezoek komt men zelden. Alleen als een Poolse familie in bijvoorbeeld een étage-flat of appartement woont, is er soms contact, dat echter ook niet veel verder gaat dan elkaar helpen met boodschappen tillen. Maar zo gaat het ook met de andere bewoners; dat heeft, volgens de wijkbewoners, niets met Polen te maken.

Over de gemeente en over het Rijksbeleid

De wijkbewoners zijn sceptisch over de gemeente: er zijn allerlei projecten, maar die stoppen ook weer. Ze hebben het gevoel dat er uiteindelijk weinig van overblijft. Als voorbeeld hiervan wordt het herstelwerk genoemd aan de buitenmuren van verloederde huizen, waarmee in 2004 een begin is gemaakt: het is al in 2005 gestopt en er is geen zichtbaar resultaat. “Ze beloven van alles, ze doen niets”, is het algemene gevoel.

De wijkbewoners voelen zich onbegrepen: “de mensen van gemeenten (en het Rijk) zouden eerst eens een jaartje in de wijk moeten komen wonen voordat ze mee mogen (en kunnen) praten”. Ook is er de nodige scepsis over dit onderzoek in opdracht van WWI: “Je bent toch niet de zoveelste onderzoeker die hierop moet afstuderen?” Er is een sterk gevoel dat ook de beleidsmakers in Den Haag weinig begrijpen van hoe hun beleid in de praktijk uitpakt. Zo mogen Roemenen en Bulgaren hier niet werken, tenzij ze ZZP-er zijn: “ja, dan worden ze dus allemaal ZZP-er”.

Volgens een van de wijkbewoners is veel mis met de handhaving door de gemeente: “zelfs agenten die een heterdaadje hebben, grijpen niet echt in: ze waarschuwen zo'n Bulgaar en die gaat lachend weg.” Achter de rug van een wijkagent worden matrassen gewoon op straat gesmeten en steeds weer staan er zakken afval naast de bakken in plaats van erin.

Een andere doorn in het oog is de parkeerregeling, die, ondanks beloften van de gemeente, nog steeds niet is aangepast. Het gevolg is dat de straten overvol staan met auto's.

Over de woningbouwcorporaties en huizenbezitters

De wijkbewoners vinden dat de woningcorporaties veel strenger op zouden moeten treden. Bij drie overlastmeldingen zouden de bewoners het huis uitgezet moeten worden, dat werkt tenminste.

Daarnaast zijn er de particuliere huizenbezitters die mensen uitbuiten, ook zij zouden moeten worden aangepakt. Nu komen ze te gemakkelijk weg met hun werkwijze. Het probleem verspreid zich steeds verder: huizen zijn onverkoopt geworden als ze gelegen zijn naast

een probleem pand. De bewoners kopen een nieuw huis, en verhuren het oude huis aan Polen. Huisjesmelkers hebben een prima markt, ze vragen veel geld en bieden weinig service. Bovendien gaan er geruchten over "onder tafel bijbetalen".

Oplossingen

De wijkbewoners zien de volgende belangrijke oplossingsrichtingen.

- Huisjesmelkers aanpakken en beter handhaven, door:
 - uitzendbureaus te reguleren;
 - bij overtreding van regels gelijk ingrijpen;
 - bij teveel mensen in een huis, de huisbaas straffen;
 - prijzen controleren (nu moeten vier polen in één huis samen 60 euro huur per dag betalen, wat neerkomt op 1800 euro per maand)
 - geen huisvesting zonder werkvergunningDe 'Rotterdamwet' biedt weliswaar mogelijkheden om mensen die niet aan bepaalde criteria voldoen, te weren uit de wijk, maar niet om huisjesmelkers te weren en aan te pakken.
- Zichtbaar in de wijken iets aanpakken. Ook kleine irritaties aandacht geven. In de Tarwewijk is recentelijk in een samenwerkingsverband tussen de deelgemeente en OvdB een lijst gemaakt van zo'n 660 irritaties, waarvan er sinds november 2009 110 zijn opgelost.
- Zelfredzaamheid van de Midden- en Oost-Europeanen vergroten, door:
 - *informatieverstrekking*. Polen en Bulgaren kunnen door huizenbezitters en uitzendbureaus worden gemanipuleerd doordat ze te weinig informatie hebben over hun rechten (en plichten). De wijkbewoners vinden dat hier een belangrijke taak voor de gemeente ligt: zorg voor informatie. "Polen en Bulgaren zijn niet dom, ze zijn onwetend"
 - *taalcursussen*.
 - In de Tarwewijk is, aanvankelijk door de gemeente Rotterdam, daarna door de deelgemeente Charlois, een *Poolse buitendienstmedewerker* van de deelgemeente aangesteld (Pjotr) die goed werk verricht op dit terrein. Hij probeert Midden- en Oost-Europeanen ervan te overtuigen zich, tegen de wens van de uitzendbureaus en malafide huisbazen in¹, wél in te laten schrijven in de GBA. Alleen met een inschrijving kunnen Midden- en Oost-Europeanen hulp krijgen bij inburgering, kunnen kinderen naar school en hebben de werknemers recht op huurtoeslag en kinderbijslag, een ziektekostenverzekering en een parkeervergunning en zijn ze bovendien gerechtigd een woning te huren.
- Meer contacten tussen Nederlandse wijkbewoners en Midden- en Oost-Europeanen
 - Creëer ontmoetingen, laat hierbij de (deel)gemeente een rol spelen. Momenteel wordt er met name in de Tarwewijk door de deelgemeente al gewerkt aan dergelijke ontmoetingen, de menskracht op wijkniveau is echter zeer beperkt.

¹ Uitzendbureaus en (malafide) huiseigenaren willen het laten voorkomen dat MOE-landers zich niet hoeven in te schrijven bij de GBA. Europese wetgeving stelt dat voor een arbeidsduur van drie maanden een inschrijving niet verplicht is. Geen inschrijving biedt de werkgevers/uitzendbureaus echter de mogelijkheid om de werknemers te manipuleren.

- Op wijkniveau huis-aan-huis werken, de menselijke maat benadrukken:
De deelgemeente onderneemt al vele kleinschalige acties:
 - met een bevriende makelaar probeert men de huizenmarkt positief te beïnvloeden
 - huis aan huis wordt bezoeken gebracht, waarbij alle onregelmatigheden – zowel de grote (te veel mensen in een huis, gebrek aan faciliteiten) als de kleine (vocht, hemelwater, afwatering, etc.) - worden aangepakt.
- Weerbaarheid vergroten: niet meer “wij lossen wel alles voor u op”, maar “hoe kan ik je helpen zodat jij je eigen probleem beter aan kan pakken”

3.2 Verslag van het gesprek met Midden- en Oost-Europeanen

Donderdag 22 april, van 20.00 – 21.40, buurthuis OvdB, Zwartewaalstraat 193 te Rotterdam

Deelnemers aan de discussie

Er namen 12 Midden- en Oost-Europeanen deel aan de discussie (twee daarvan kwamen later binnen), drie medewerkers van de centrale gemeente Rotterdam, een medewerkster van de deelraad Charlois, een Poolse veldwerker van de deelraad Charlois, werkzaam in het buurthuis en de directe omgeving. Als toehoorder was een medewerker van WWI aanwezig. Het grootste deel van de deelnemers is twee tot drie jaar in Nederland. De uitzonderingen zijn een vrouw die pas twee maanden geleden naar Nederland is gekomen (om bij haar Poolse verloofde te gaan wonen), een man die al negen jaar in Nederland woont en een vrouw die al 17 jaar in Nederland woont en de beroemde Poolse winkel in de buurt bezit.

Huisvesting

De deelnemers klagen veel over hun huisvesting. Ze zijn vooral via uitzendbureaus naar Nederland gekomen (een deelnemer via een tussenstap in Enschede). Een vast patroon is herkenbaar: na vestiging en huisvesting via uitzendbureau gaan de migranten op zoek naar betere huisvesting (ook: beter in de zin van prijs-kwaliteitverhouding). Dit gebeurt via Poolse, Marokkaanse, Turkse, en Surinaamse makelaars die weliswaar duurder zijn dan de officiële makelaars maar waar het gemakkelijker is om een woning te vinden. In één geval was deze huisvesting gekoppeld aan het hebben van werk: toen het werk voor hem op-hield, moest hij binnen twee uur het huis uit.

De aanwezige Midden- en Oost-Europeanen wonen zonder uitzondering in gehuurde woningen of etages, met z'n tweeën, met hun gezin of alleen. Ze klagen over de kwaliteit van hun huisvesting. De huizen zijn vochtig, koud, de verwarming doet het niet, ze hebben geen warm water, ze hebben veel problemen met ratten. Vijf van de deelnemers (waaronder twee paren) hebben hun huis gehuurd van dezelfde makelaar uit Den Haag. Deze staat slecht bekend. Ze moeten alles zelf repareren, anders gebeurt er helemaal niets. De deelnemers weten niet hoe ze meer druk kunnen uitoefenen op de verhuurder. Ze schakelen geen derde instanties in. Na wat aarzeling wordt duidelijk dat ze niet zeker weten of hun contracten wel rechtsgeldig zijn.

Een van de deelnemers staat ingeschreven bij de woningbouwvereniging, maar heeft er weinig vertrouwen in. Hij denkt via deze weg betere en goedkopere huisvesting te kunnen vinden, maar hij weet niet goed hoe het systeem werkt en is bang dat het te lang gaat duren.

Contacten met Nederlanders en met de gemeente

De deelnemers hebben weinig contact met autochtone Nederlanders. Hun burens zijn vaak Pools, Roemeens, Bulgaars, Turks of Marokkaans. Het contact dat ze met Nederlanders hebben is oppervlakkig: er wordt goedemorgen en goedemiddag gezegd. "Men bemoeit zich niet met elkaar".

Eén deelnemer zegt juist goed contact te hebben met de Nederlandse burens. Ze heeft echter de indruk dat Nederlanders vrij afstandelijk zijn en eerst afwachten voordat ze contact maken. Met de Turken en Marokkanen heeft ze vrijwel geen contact.

De andere deelnemers hebben bijna geen contact met hun Nederlandse burens. Eén stel heeft wel een Nederlandse buurman, maar hij "leeft in zijn eigen wereld". Ze hebben geen problemen met hem, maar ze zien ook geen mogelijkheid om bijvoorbeeld met hem samen het rattenprobleem aan te pakken.

Eén deelnemer verteld dat de situatie voor hem anders was toen hij in Enschede woonde. Toen had hij veel contact met Nederlanders en werd hij geregeld uitgenodigd. De belangrijkste factor was volgens hem de taal: in Enschede kon hij Duits praten, dat kan in Rotterdam niet.

Sommige deelnemers spreken een beetje Nederlands, maar praten liever in het Pools. Dit belemmert volgens hen wel het contact met Nederlanders. Het valt op dat de man die al negen jaar in Nederland woont, een vaste baan heeft, zelfs een huis heeft gekocht en blijkbaar een actieve rol speelt in de Poolse gemeenschap, vrijwel geen woord Nederlands spreekt. Hij zegt geen tijd te hebben om de taal te leren omdat hij veel moet werken. Hij lijkt zich er wel een beetje voor te schamen, maar is verder trots op wat hij heeft bereikt. Er ontstaat het beeld dat de deelnemers het niet heel erg vinden dat ze weinig contact hebben met Nederlanders. Ze hebben voldoende sociale contacten met hun Poolse burens. Ze geven en ontvangen steun van hun medelanders in de wijk.

Er leeft wel een gevoel van achterstelling wanneer het gaat over contact met officiële instanties en werkgevers. Een van de deelnemers, een 14-jarige jongen, zegt dat Nederlanders geen respect hebben voor Polen. Polen krijgen geen werk waar Nederlanders wel werk krijgen of ze worden slechter betaald voor hetzelfde werk. Zijn moeder zegt dat instanties, zoals ENECO, haar niet willen helpen omdat haar Nederlands slecht is.

De deelnemers hebben weinig contact met de gemeente. Ze weten niet waar ze terecht kunnen en zijn niet op de hoogte van bijeenkomsten die de gemeente organiseert. Als ze wel contact hebben met de gemeente, wordt dit als positief ervaren. Zo was een deelnemer zeer onder de indruk van Poolstalige informatiebrochures die ze ontving toen ze zich ging inschrijven. Een medewerker van de gemeente vertelt dat ze het moeilijk vindt Polen te bereiken. Ze organiseert bijeenkomsten, maar er komen maar weinig mensen. De andere deelnemers zeggen dat ze er te weinig tijd voor hebben of dat ze er niets over hebben gehoord.

Confrontatie met overlastervaringen van Nederlandse bewoners

We confronteren de deelnemers met de uitkomsten van het groeps gesprek met de Nederlandse wijkbewoners van vorige week: vooral bij huizen waar veel mensen wonen en waar vaak wisseling van bewoners is, is sprake van veel geluidsoverlast.

De deelnemers zijn licht geïrriteerd, ze verdedigen zich. Zij zijn niet degenen die voor overlast zorgen. Sterker nog, ze hebben er zelf last van dat Nederlanders denken dat ze allemaal problemen veroorzaken. Zij willen gewoon eerlijk werken en leven. Sowieso drinken Nederlanders net zo veel als Polen. Wanneer Nederlanders steeds veel herrie maken is het prima, maar wanneer Polen een keer met vrienden in de tuin zitten is het meteen overlast.

We maken duidelijk dat het niet om hen persoonlijk gaat en vragen of ze zelf andere situaties kennen waar *andere* Midden- en Oost-Europeanen wel problemen veroorzaken. Zij herkennen de problemen wel, maar denken dat het niet veel voorkomt en dat het minder wordt. Er zijn volgens hen ook minder uitzendbureaus die mensen steeds weer verplaatsen

dan enkele jaren geleden. Ze vinden dat Nederlanders overgevoelig zijn als het om Polen gaat.

Oplossingsrichtingen

Het valt op dat ze de oplossingen voor hun problemen vooral bij zich zelf zoeken. Zo wordt vaker gezegd dat ze beter willen integreren, dat ze de taal willen leren en dat ze zelf echt voor Nederland willen kiezen. Opvallend hierbij is dat de wens die wordt uitgesproken niet in praktijk wordt gebracht. Een van de aanwezigen die vertelde al jaren problemen te hebben met huisvesting, blij verrast was om nu een folder in het Pools te krijgen (de Poolse medewerkster van de gemeente gebruikte de avond om meerdere folders uit te delen).

De deelnemers hebben vooral behoefte aan meer informatie. Informatie over hun rechten, over waar ze terecht kunnen met hun problemen, over bestaande regelingen waar ze gebruik van kunnen maken. Ze zien dit vooral als taak voor zichzelf: ze willen informatie uitwisselen, ze willen horen hoe anderen met hun problemen omgaan. Ze zouden bijvoorbeeld een keer in de maand bij elkaar willen komen om ervaringen uit te wisselen.

Maar ook de communicatie vanuit de gemeente moet beter. Nu worden ze nog amper bereikt en zijn ze niet op de hoogte van de activiteiten die de gemeente organiseert.

Ten slotte wordt gezegd dat uitzendbureaus beter gecontroleerd moeten worden.

Research voor Beleid
Bredewater 26
Postbus 602
2700 MG Zoetermeer
tel: 079 32 22 222
fax: 079 32 22 212
e-mail: info@research.nl
www.research.nl